

УДК 341.17

Філяніна Л.А. ©

кандидат юридичних наук, доцент

Біденчук Т.М.,

здобувач вищої освіти

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-4-30-34

ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Досліджено основні події, що передували виникненню незапланованого референдуму з його непередбаченими результатами. Досліджено причини виходу Великобританії зі складу Європейського Союзу, а також її взаємовідносини із державами-учасницями ЄС після завершення процедури Brexit. Безпрецедентне рішення Великобританії стало потрясінням для всього світу. Проаналізувавши безліч думок з цього приводу, було визначено можливі наслідки після завершення процедури.

Ключові слова: дезінтеграційні процеси, Європейський Союз, євроінтеграційні процеси, Brexit.

Постановка проблеми. Brexit є беззаперечним правом держави-учасниці ЄС. «Будь-яка держава-учасниця може прийняти рішення про вихід із Союзу згідно зі своїми конституційними вимогами» [1]. Правила виходу з альянсу викладено в ст. 50 Договору про Європейський Союз (Лісабонський договір). Це єдиний законний, доступний шлях для виходу з ЄС. Рішення Великобританії є безпрецедентним, бо жодна з держав-учасниць ЄС ніколи не виходила з альянсу. Хоча деякі залежні території або напівавтономні області вдало реалізували дане право за часів існування попередника альянсу – Європейського Економічного співтовариства. Так, наприклад, Гренландія у 1985 р. проголосувала за вихід зі складу Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). Наступна спроба дезінтеграції Європейського Союзу відбулась 5 червня 1975 р., коли британський уряд виніс на загальнонаціональний референдум питання про вихід із його складу. Причиною слугувало намагання уряду зменшити внески держави до бюджету ЄЕС [3]. Тоді 67,2 % виборців Британії проголосували за те, щоб залишитися в альянсі. Євроінтеграційні процеси кінця ХХ століття сприяли створенню великої кількості наднаціональних інституцій ЄС. Саме питання узгодження національних та наднаціональних інтересів, поступки частини суверенітету на користь інституцій ЄС викликали незадоволення у Великобританії [4]. Побудова взаємин ЄС та Великобританії свідчить про те, що остання увійшла до міжнародної організації перебуваючи на вершині економічного зростання, але залишається «самостійною державою із власною думкою», тим самим намагається зберегти свою самостійність від альянсу. Так, наприклад, Маргарет Тетчер писала, що відмова від фунта на користь євро призведе до утискання права Великобританії керувати власними справами й таким чином завдасть нищівного удару по її демократії [5]. Як наслідок, держава не приєдналася до найкрупніших євроінтеграційних проектів – єврозони і Шенгенської угоди, а також відмовилась від підписання Бюджетного пакета, направлено на проведення узгоджуваної фіскальної та бюджетної політики державами-учасницями ЄС.

Друга спроба Великобританії щодо виходу із складу сучасного ЄС відбулась 23 червня 2016 року. Результати даного плебісциту показали, що 51,9 % висловилися за вихід з ЄС при явці 72,2 % [11]. Проведення референдуму стало серйозним викликом для обох сторін. Вихід Великобританії із ЄС вносить суттєві корективи не тільки у стосунки держави та альянсу, але і змінює реалії сучасних міжнародних відносин, а саме може спричинити взагалі розпад Євросоюзу. Загроза втрати суверенітету стала одним із основних аргументів прихильників Brexit.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У різні

часи вивчення процесів євроінтеграційного розвитку цікавилися закордонні науковці: Д. Мітрані, Е. Хаас, С. Хоффман та інші. Ґрунтовні дослідження даної теми надали і вітчизняні науковці, а саме: А. Гладенко, С. Гончаренко, Н. Діденко, В. Копійка, А. Решетніченко, Л. Ямпольська, Н. Яковенко та інші.

Питання участі Великобританії у Європейському Союзі було досліджено у наукових розробках І. Бонтуш, М. Леонард, М. Полак, О. Олійник, Ю. Шишкова та ін.

Водночас, на нашу думку, дослідження процесу реалізації ст. 50 Лісабонського договору, тому числі виходу Великобританії зі складу ЄС, його дієвої результативності та обопільних наслідків для учасників, потребують поглибленого вивчення та формування нового погляду на інтеграційні та дезінтеграційні процеси, що відбуваються в Європейському Союзі. Все це свідчить про актуальність обраної теми.

Мета полягає у дослідженні особливостей, причин та наслідків виходу Великобританії з Європейського Союзу та перспектив їх подальшої взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Найбільш цікавою темою сьогодення для всього світу є наслідки неочікуваного референдуму з виходу Великобританії зі складу Європейського Союзу. За результатами плебісциту: Шотландія і Північна Ірландія, в основному, виступають за інтеграцію, натомість Англія та Уельс переважно схильні до незалежності. Тобто бізнесмени та інший контингент, який має високі доходи, не бажають виходити з ЄС, а от прості робочі, навпаки, прагнуть самостійності [19].

Аналізуючи різноманітні джерела, не можна вказати точну дату виходу Великобританії з ЄС, одні джерела свідчать, що це станеться восени 2018 року, а інші – весною 2019 року. Оскільки це уперше за всю історію існування Європейського Союзу, то неможливо зазначити точно на скільки часу затягнеться процедура. Проте можна стверджувати, що спершу сторони мають досягти відповідної угоди, а потім має пройти півроку ратифікації відповідного документа.

У зв'язку з дезінтеграцією *Великобританії з ЄС зараз розповсюдженим став термін* Brexit, що означає «вихід» [14]. Деякі експерти з Brexit стверджують, що держава чим скоріше повинна залишити Євросоюз. Мотивація дуже проста, конкретизація і визначеність стосунків держав-учасниць ЄС із альянсом. Можна із впевненістю стверджувати, що держави всього світу з цікавістю спостерігають за подальшим розвитком подій щодо ситуації з Brexit, оскільки вона є безпрецедентною. Не існує однозначного погляду щодо очікуваних наслідків для Великобританії, а також як вплине рішення останньої на інші держави та як це позначиться на політичній карті світу [14].

Для повного та всебічного розкриття теми доцільно детально розглянути причини виходу Великобританії зі складу Європейського Союзу.

Так, на нашу думку, основною причиною виходу Великобританії з ЄС є бажання Туманного Альбіону відстояти свою самостійність. За результатами опитувань, опублікованих у ЗМІ, певна частка британців впевнена, що їх держава має бути членом ЄС, але з особливим статусом. Завдяки таким поглядам деякі політики підняли свою популярність напередодні виборів. Але ситуація загострилася і проявилася в процедурі Brexit [16].

Наступна причина – економічна. Більшість громадян Великобританії вважають недоцільними, що кошти Туманного Альбіону використовують на підтримку державноначків [6]. Прихильники Brexit впевнені, що без ЄС Великобританія зможе використовувати ці гроші для власного розвитку і поліпшення якості життя британців. Як би там не було, але в 2015 р. на виборах перемогла консервативна партія Девіда Кемерона, який після свого призначення на посаду прем'єр-міністра відразу почав вести переговори про особливий статус Британії у складі ЄС і йому це вдалось. Результатом 40-годинних переговорів у лютому 2016 р. стає можливість Великобританії протягом наступних 7 років не робити у повному обсязі виплати мігрантам з інших держав ЄС [12]. Але вже у червні цього самого року пройшов референдум, де майже 52 % проголосували за вихід, всупереч готовності Європейського Союзу піти на поступки [13].

Результат голосування став несподіванкою для всього світу. При цьому явка була рекордною – на референдум прийшло понад 72 % від усього населення Великобританії [19]. Багато експертів не розуміють навіщо Д. Кемерон ініціював проведення плебісциту, адже він не хотів, щоб держава виходила зі складу ЄС. Напевно, у британського прем'єра не було іншого вибору, оскільки його основним гаслом передвиборчої кампанії було – провести голосування. На нашу думку, сам Д. Кемерон не очікував такого результату. Скоріше за все, він був впевнений, що британці проголосують проти виходу Великобританії зі складу ЄС. Після такої поразки він був змушений піти у відставку.

Впевненість британців у правильності вибору посилює сьогодняшня ситуація з мігрантами [10]. Потужний потік біженців і кількість скоєних ними злочинів тільки підсилюють думку, що Великобританії поза альянсом з ЄС буде краще [7].

Найбільше побоювання у світової спільноти викликають фінансові наслідки Brexit. Ні для кого не є великим відкриттям, що Лондон – найбільший фінансовий центр Європи, а також один з найпотужніших у світі. Як пишуть українські ЗМІ про ситуацію в Британії: «За прогнозами Міністерства фінансів Великобританії, у разі позитивного результату референдуму щодо Brexit, років через 15 бюджет держави недорахується від 3,4 до 9,5 % ВВП, а це недоотримання від 20 млрд. до 45 млрд. фунтів стерлінгів у вигляді податків» [18].

Отже, наслідків референдуму довго чекати не прийшлося. Так, фунт майже відразу опустився до свого 30-річного мінімуму, втративши свої позиції на 10 % і встановивши антирекорд – найбільше падіння за один день [18]. Таких наслідків не передбачав жоден політолог. Таким чином, подібний розвиток подій може потягнути за собою відчутний обвал біржового індексу країни (FTSE) і, як результат, зниження курсу валюти – фунта стерлінгів. Також зрозуміло, що певні збитки відчують на собі різні фінансові та інвестиційні компанії, а деякі банки взагалі можуть стати банкрутами. Внаслідок такого розвитку подій Лондон може втратити статус головного фінансового центру Європи, а суттєва частина фінансових операцій буде перенесена в інші грошові столиці світу для більшої надійності. Отже, скоріш за все, це може призвести до закриття банків і банкрутства підприємств на Туманному Альбіоні та безробіття [8]. Однак оцінити і точно вказати масштаби подій поки що складно. «Робоче майбутнє» Британії залежить від рішення іноземних компаній – чи багатимуть вони залишатися в «неєвропейській» Британії або згорнуть свою діяльність до кращих часів. Ще одним важливим питанням постає спроможність Великобританії створити необхідну кількість робочих місць без допомоги ЄС.

Протягом багатьох років Лондон впевнено посідає перші позиції в рейтингах найдорожчої нерухомості в світі поряд з пентхаузами Нью-Йорка, Монако і ОАЕ. Якщо ж настане криза, то її наслідком може стати знецінення всієї нерухомості, а тому економічно не вигідно та безглуздо вкладати кошти в збиткові проекти.

Ще одним негативним наслідком такої «самостійності» стане сплата мита, бо Великобританія позбавиться найбільшого ринку міжнародної торгівлі. І нові витрати на торгівлю будуть перерозподілені на самих підприємців. Виходом із такої ситуації є укладання нового договору про вільну торгівлю.

Засоби масової інформації, виражаючи думку окремих громадян ЄС, зазначають, що Шотландія, мешканці якої переважно виступають за Євросоюз, вже заявила про свої наміри відокремлення від Великобританії у випадку її виходу зі складу ЄС шляхом проведення власного референдуму. Ця спроба не буде першою, адже Шотландія вже робила певні кроки до самостійності в 2014 р. Але на заваді виходу стали результати плебісциту – більш як половина жителів проголосували проти відокремлення [17]. Тоді порятунком став саме Євросоюз. Таким чином, коли Великобританія остаточно покине ЄС, у майбутньому слід очікувати ще один референдум за незалежність Шотландії, результати якого, на нашу думку, виглядають цілком передбачуваними.

Як і більшості держав-учасниць ЄС, членство в Євросоюзі дало британцям право вільного пересування, проживання та працевлаштування в сусідніх державах. Після виходу із альянсу їм доведеться або повертатися на батьківщину, щоб мати можливість бути поруч з рідними та близькими, або займатися своєю легалізацією на території ЄС [15]. Що ж до громадян, які приїхали працювати до Великобританії, то діятимуть ті самі правила, що і для вихідців з інших держав.

Необхідно зазначити, що Brexit Великобританії може мати негативні наслідки і для України. Так, відомо, що голос Туманного Альбіону є одним із найпотужніших у вирішенні питання російської агресії стосовно нашої держави [9]. Також слід зазначити, що Україна може втратити фінансову підтримку. Адже раніше ми могли розраховувати на матеріальну допомогу з боку ЄС, а тепер ЄС сама втрачає важливе джерело доходів і в найближчому майбутньому не стане приймати до себе «малозабезпечені» держави [18].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, доходимо **висновку**, що Brexit має значний вплив на соціальне, політичне та економічне життя не лише Великобританії, а й усієї європейської громади. Так, в економіці, змінюється підходи до розподілу бюджетних коштів. Після виходу зі складу Європейського Союзу держава не буде віддавати мільйони на розвиток альянсу, а зможе спрямувати ці кошти, наприклад, на освітній процес (це

великий плюс). Водночас, з іншого боку, для запобігання економічній кризі в державі можуть збільшити податки – чому не дуже раді будуть прості робітники. Також у державі зменшиться кількість робітників-іноземців і робочі місця дістануться громадянам саме Великобританії. Натомість, британці, які працюють в країнах ЄС, будуть змушені повернутися на батьківщину чи пройти певну процедуру легалізації на території альянсу. Варто зазначити, що заново потрібно буде налагоджувати торговельні зв'язки з іншими державами і підписувати нові договори. Оскільки після референдуму валюта Великобританії зазнала негативних змін, тому є імовірність для Лондона втратити статус головного фінансового центру Європи. Тому іноземні компанії для запобігання можливій економічній кризі можуть перевести свої філіали до інших держав. Також залишається актуальним питанням можливої втрати вартості британської нерухомості, а це ще одні фінансові збитки для Великобританії. Разом з тим не виключено, що Шотландія проведе новий референдум із виходу із Британської співдружності заради членства в Європейському Союзі. Але найголовнішим позитивним наслідком британці вважають, що через вихід з ЄС вони стануть самостійною державою.

Бібліографічні посилання

1. Договір про Європейський Союз. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029.
2. Бруслик О. Окремий шлях Британії в процесі побудови і трансформації ЄС. URL: http://world.lb.ua/news/2016/01/23/326081_britaniya_ies_maybutnie_tumani_.html.
3. Дерєга В.В. Характерні риси й особливості розширення ЄС. *Світова та європейська інтеграція: навч. посіб.* / за ред. Багмет М.О. Миколаїв: Вид-во МДГУ, 2008. С. 120-139.
4. Крушинський В.Ю. Великобританія в європейських інтеграційних процесах: автореф. дис ... д-ра політ. наук: 23.00.04; Київ: нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2004. 32 с.
5. Маргарет Тетчер. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира. URL: <http://www.etextlib.ru/Book/Details/30216> (26.09.2018).
6. Экономические аспекты Брекзита – Brexit economic aspects / отв. ред. А.И. Бажан и др. Москва: Ин-т Европы РАН, 2017. 102 с. (Доклады Института Европы = Reports of the Institute of Europe / Федеральное гос. бюджетное учреждение науки Ин-т Европы Российской акад. наук; No 345 – Парал. тит. л. англ. – Авт. указаны на об. тит. л. – ISBN 978-5-98163-100-9.
7. Grevi, G. European Security and Defence Policy. The First 10 Years (1999–2009). Paris: Institute for Security Studies.
8. Бонтуш І. ЄС без Великобританії: нова форма співпраці чи розпад союзу? URL: <http://iac.org.ua/yes-bez-velikobritaniyi-nova-forma-spivpratsi-chi-rozpad-soyuzu/>.
9. Вплив позицій держав-членів на формування стратегічної відповіді ЄС на російсько-український конфлікт. URL: <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertna-dumka/view/article/vpliv-roziciji-derzhav-chleniv-na-formuvannja-no/#sthash.X7MEkkR9.dpuf>.
10. Гладенко А.Н. Реализация концепции межгосударственной интеграции на примере государств Европы. *Альманах международного права.* 2010. № 2. С. 152-175.
11. Гранчак Т. Brexit: результати, наслідки, прогнози. *Інформаційно-аналітичний журнал.* № 12. 2017. URL: https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktpr_cd&hl=ru&dl=ru.
12. Грицяк І. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: підручник / І. Грицяк, В. Говоруха, В. Стрельцов / за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого та ін. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. 620 с. (Серія “Бібліотека державного службовця у галузі європейської інтеграції”).
13. Сабадаш В.В., Гаврилова В.В. Економіко-інституційний аналіз наслідків дезінтеграційних процесів у Європейському Союзі. *Механізм регулювання економіки.* 2016. № 4. С. 127-137.
14. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму. *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р.* Харків, 2016. С.25–29.
15. Ямпольська Л. М. Інтеграційні процеси в Європі та Велика Британія (1973–1997 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02. / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2004. 20 с.
16. Сайт українських нових Espresso TV. URL: https://espreso.tv/article/2016/02/19/operaciya_brexit_chomu_brytanci_khochut_vyytu_z_yevropy_i_chym_ce_zagrozhuje_svitu.
17. Сайт українських новин dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/незалежність-шотландії-як-шанс-залишитися-в-єс-попри-brexit/a-38066669>.
18. Сайт українських новин Prosto-Visa. URL: <https://prosto-visa.com.ua/uk/articles/vyhid-velykobrytaniyi-z-yes-vse-za-i-proty>.
19. Сайт український новин «Волинські новини». URL: <https://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhodu-velykobrytaniyi-z-yes/>.

Надійшла до редакції 10.12.2018

SUMMARY

Filyanina L.A., Bidenchuk T.N. Disintegration processes of the European Union. The article explores the causes and preconditions of disintegration processes in the European Union. The reasons for the UK's withdrawal from the European Union, as well as its relationship with the EU Member States after the Brexit procedure has been investigated. An unprecedented UK decision has become a shock to the whole world, but Scotland does not want to leave the union and will try to stay in it, not even within the United Kingdom.

After analyzing a lot of opinions on this, the possible consequences after the completion of the procedure were identified. Most notably, the output of the UK with the EU will be transferred to such industries as foreign direct investment and the impact of migration on the British labor market.

Also, the effect of the decision is analyzed not only for Britain itself, but also for continental Europe and timeliness for Ukraine. After the British Brexit procedure is completed, our state may feel some negative consequences. This is especially true of the issue of Russian aggression and the possible loss of financial support from the United Kingdom.

Keywords: *Brexit, disintegration processes, European Union, European integration processes.*

УДК 342.1:323.2

Гоптарєв О.І.©

аспірант

(Донецький юридичний інститут
МВС України, м. Кривий Ріг)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-4-34-39

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ЯК ПРАВОВИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН У ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Здійснено аналіз прозорості як правового та соціального феномена в діяльності судової влади. Визначено поняття, генезис та сутність прозорості в діяльності судової влади. Розглянуто історичні аспекти розвитку судової влади, визначено місце прозорості у системі судової влади. З'ясовано, що прозорість судової влади впливає на законність та якість роботи судових органів, задовольняє насичення інформаційного порталу громадськості та зменшує ризики застосування громадського контролю.

Ключові слова: *соціальний феномен, правовий феномен, прозорість, прозорість, відкритість, гласність, судова влада, публічна влада, судові органи, громадський контроль, громадськість, інформаційний портал, інформаційне наповнення.*

Постановка проблеми. Процеси реформування громадського життя, забезпечення прав і свобод людини, демократичного контролю за діяльністю судових органів створили нові можливості для подальшого політичного розвитку суспільства, ефективної реалізації як внутрішньо-, так і зовнішньополітичного курсу держави. Проблематика актуалізується й тим, що запровадження демократичного громадського контролю є неодмінною умовою нормального функціонування будь-якої цивілізованої держави, ознакою її просування шляхом набуття якостей сучасного демократичного суспільства.

Чітке розмежування повноважень і відповідальності між органами державної влади, судової влади, правоохоронними органами, достатня відкритість для суспільства процесів обговорення та прийняття сумісних рішень, дієвий громадський контроль за ними, законодавче визначення функцій та забезпечення можливості їх виконання вважаються загальними критеріями зрілості демократичного громадського суспільства і значною мірою підвищують міжнародний авторитет країни.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Незважаючи на те, що окремі питання поняття, генезису та сутності прозорості судової влади досліджувались науковцями, комплексних розробок на сьогодні цієї проблематики в нашій державі не проводилось. Між тим належне законодавче забезпечення є важливим чинником становлення дійсно незалежної судової влади, здатної надійно захистити права та основні свободи людини й громадянина. Усе це обумовлює актуальність теми наукової статті, оскільки прозорість судової влади пришвидшить реформування судової влади відповідно до високих європейських стандартів.